

OCENA SYTUACJI W HANDLU ZAGRANICZNYM W 2019 ROKU (na podstawie danych wstępnych GUS)

Synteza

W 2019 roku polski eksport towarowy wyniósł 235,8 mld EUR i był o 5,5% wyższy niż przed rokiem. Tym samym ubiegły rok potwierdził mocną pozycję polskich przedsiębiorstw w globalnej gospodarce, które poradziły sobie ze słabą koniunkturą w strefie euro, zamieszaniem wokół brexitu i generalnym spowolnieniem w światowym handlu. Dobre wyniki polskiego eksportu to m.in. zasługa wysokiej jakości naszych produktów oraz postawienia przez naszych przedsiębiorców na geograficzną dywersyfikację odbiorców by zrekompensować sobie niższy popyt generowany przez UE.

Jednocześnie tempo wzrostu importu było w tym czasie o ponad połowę wolniejsze – wzrósł on o 2,6%, do 234 mld EUR. Korzystne wyniki osiągnięte w wymianie handlowej przełożyły się na znaczącą poprawę bilansu handlowego – deficyt wynoszący w 2018 r. prawie 4,6 mld EUR został przekształcony w roku ubiegłym w nadwyżkę na poziomie 1,8 mld EUR.

W polskim handlu zagranicznym od lat dominują rynki UE. W 2019 roku eksport do UE¹ rósł nieznacznie wolniej niż ogółem – o 4,4%, do 188,1 mld EUR, w tym do Niemiec o 3,1%. Z drugiej strony szybko rosła sprzedaż m.in. do Francji (10,4%), Węgier (9,3%) i Rumunii (11,6%).

Dynamicznie w 2019 r. rósł eksport towarów na pozunijne rynki rozwinięte – o 10,5%, do 16,1 mld EUR. W tej grupie pod względem tempa wzrostu wyróżniał się m.in. eksport do Stanów Zjednoczonych i Szwajcarii (wzrosty po ok. 10%) oraz Kanady (19,5%).

W 2019 r. ponad dwukrotnie szybciej niż ogółem rósł wywóz do WNP, tj. o 11,9% (do 15,2 mld EUR), w tym do Rosji o ok. 10%, na Ukrainę o ok. 12% oraz na Białoruś o 19%.

Szybciej niż przeciętnie zwiększył się także eksport do pozostałych rynków słabiej rozwiniętych (innych niż WNP) – o 8,1%, do 16,3 mld EUR. Wśród ważniejszych rynków w tej grupie, dynamicznie rosła sprzedaż do Chin (o 25%), Zjednoczonych Emiratów Arabskich (o blisko 90%), Republiki Korei (prawie o 20%) i Egiptu (o 58%).

W strukturze towarowej, pozycję grupy dominującej w polskim eksporcie umocniły wyroby elektromaszynowe. Było to rezultatem szybszego od średniego wzrostu ich wywozu w 2019 r. (o 7,6%, do prawie 96 mld EUR). W podobnym tempie jak ogółem zwiększył się z kolei eksport wyrobów przemysłu chemicznego (o 5,2%, do 32,6 mld EUR) – w tym produktów farmaceutycznych (o 11,2%) – oraz artykułów rolno-spożywczych (o 5,8%, do 31,4 mld EUR).

¹ W niniejszej analizie Wielka Brytania traktowana jest jeszcze jako państwo członkowskie UE.

I. Koniunkturalne uwarunkowania zmian obrotów towarowych w 2019 r.

Amerykańsko-chińska wojna handlowa

Trwająca od marca 2018 r. wojna handlowa między USA a Chinami przyczyniła się do reorientacji strumieni handlu międzynarodowego. Skutkiem dotychczas nałożonych przez USA ceł na import z ChRL jest zmniejszenie zysków chińskich eksporterów. Osłabła także dynamika wzrostu PKB Chin. Choć malała już od kilku lat, to w 2018 r. według oficjalnych chińskich danych osiągnęła poziom najmniejszy od 1990 r. Wojna handlowa to także zmiany w globalnym systemie produkcji. Obserwowany w pierwszej połowie 2019 r. dynamiczny napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do państw trzecich wskazuje, że część inwestorów mogła zdecydować się przenieść niektóre segmenty produkcji swoich towarów z Chin. Wśród firm, które dokonały lub planowały przenieść produkcję lub jej część z Państwa Środka do innych krajów azjatyckich można wymienić m.in. HP, Nintendo, Dell, Microsoft, Amazon, Apple, Google i Lenovo. Wojna handlowa Stanów Zjednoczonych z Chinami bez wątpienia przyspieszyła zmiany zachodzące już od jakiegoś czasu w światowym systemie produkcji i handlu. Rosnące jednostkowe koszty pracy w Chinach coraz częściej przyczyniały się do przenoszenia produkcji – całych zakładów, wybranych segmentów produkcji lub wybranych linii produkcyjnych – do sąsiednich krajów o niższych kosztach wytwarzania. Na liście tej znalazły się m.in. Wietnam, Malezja, Tajlandia. Sankcje wprowadzone w handlu amerykańsko-chińskim przyczyniły się do nasilenia tego zjawiska. Zmiany w globalnych sieciach dostaw stymulowane konfliktem handlowym wydają się być nieodwracalne i nawet zniesienie sankcji w handlu USA z Chinami nie spowoduje powrotu do stanu wyjściowego. Znaczenie Chin w globalnej gospodarce nie będzie rosło już tak szybko jak do tej pory, a coraz większą rolę będą odgrywać inne azjatyckie kraje zaliczane do gospodarek wschodzących, m.in. Wietnam, Tajlandia, Malezja, Indie i Filipiny. Rozwój takiego scenariusza może zdecydowanie przyspieszyć także zmiany jakie są zapowiadane i częściowo oczekiwane w związku z ogólnosiwiatową recesją spowodowaną pandemią koronawirusa.

Stosunki chińsko-europejskie

Wśród gremiów decyzyjnych Unii Europejskiej od 2018 r. narasta poczucie niesprawiedliwego rozkładu korzyści z rozwijających się relacji gospodarczych. Unia Europejska zarzuca Chinom niepełne wdrożenie zobowiązań wynikających z członkostwa w WTO, w szczególności zwraca uwagę na dyskryminację europejskich przedsiębiorstw przez utrudnianie im dostępu do chińskiego rynku, chociażby przez wysokie progi wejścia, jak bariery pozataryfowe, obowiązek zakładania spółek joint venture z chińskim partnerem czy przymusowy transfer technologii, co skutkuje niewłaściwą ochroną praw własności intelektualnej. Rząd chiński ingeruje w gospodarkę także przez subsydiowanie rodzimych firm. Dzięki temu zyskują one silniejszą pozycję na rynkach (lokalnym i międzynarodowych), co oznacza nierówną konkurencję dla inwestorów unijnych. Kontrola chińskich władz nad rodzimymi przedsiębiorstwami, także prywatnymi, umożliwia wykorzystywanie ich jako narzędzi polityki zagranicznej, co jest postrzegane w UE jako zagrożenie także dla jej bezpieczeństwa. Obawia się ona przejmowania przez chińskich inwestorów europejskich rozwiązań technologicznych oraz dostępu do infrastruktury krytycznej².

² <http://english.www.gov.cn/2016special/madeinchina2025/> [dostęp: 24.01.2020 r.]

Od tego momentu UE zaczęła modyfikować swoje podejście do Chin, wprowadzając w 2018 r. pierwsze mechanizmy ochronne, takie jak tzw. screening, który miał pomóc w identyfikacji i ewentualnym zablokowaniu chińskich inwestycji zagrażających bezpieczeństwu w Europie³. Wyrazem zaostrożenia unijnej polityki jest dokument Komisji Europejskiej z marca 2019 r. „EU-China – A Strategic outlook”, w którym nazwano Chiny „systemowym rywalem promującym inny model rządzenia oraz konkurentem gospodarczym głównie w sektorze wysokich technologii”⁴. Unia sygnalizuje, że nie będzie już dłużej jedynie napominać Chin, tylko sama wprowadzi takie zasady, jakie wobec niej one stosują. Może to oznaczać np. wdrożenie screeningu lub ograniczenie dostępu chińskich firm do przetargów w UE. W związku z narastającym sporem z USA, Chiny mogą być skłonne do ustępstw wobec UE, o czym świadczą rezultaty ostatniego szczytu UE-Chiny z kwietnia 2019 r. We wspólnym oświadczeniu określono terminy zakończenia negocjacji umów, przyznano, że nie powinno być przymusowego transferu technologii oraz że należy rozwiązać na forum WTO kwestię subsydiów dla przemysłu.

Nowe otwarcie w stosunkach ze Stanami Zjednoczonymi?

Ostatnią kwestią istotną w 2019 r. dla Unii Europejskiej było nowe otwarcie w stosunkach z USA. Relacje Unii Europejskiej ze Stanami Zjednoczonymi w okresie prezydentury Donalda Trumpa uległy pogorszeniu. Za krytycznymi opiniami prezydenta na temat Unii i polityki zagranicznej niektórych państw członkowskich poszły niekorzystne dla UE decyzje. Negatywne konsekwencje dla unijnej gospodarki miały nałożone przez USA cła na stal i aluminium. Jednak sekretarz stanu podczas spotkań z politykami, którzy pod koniec roku zajmą najważniejsze stanowiska w UE (przewodniczących Komisji i Rady Europejskiej), zadeklarował gotowość USA do nowego otwarcia.

Prezydent D. Trump może żywić nadzieję, że oferta „resetu” ułatwi mu przekonanie europejskich przywódców do bardziej zdecydowanego poparcia jego polityki wobec Chin, m.in. poprzez zablokowanie dostępu chińskiemu koncernowi Huawei do udziału w tworzeniu sieci 5G w UE. Inicjatywę nowego otwarcia wobec UE może postrzegać jako szansę na zahamowanie eskalacji sporu handlowego. USA są dla Unii kluczowym partnerem odbierającym 18% unijnego eksportu, którego wartość w 2019 r. zwiększyła się o 9,5% (r/r), do 384 mld EUR.

II. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski ogółem

Pomimo relatywnie słabych uwarunkowań zewnętrznych, polscy przedsiębiorcy w 2019 r. osiągnęli relatywnie wysoki wzrost eksportu towarów na poziomie 5,5% (do 235,8 mld EUR). Uzyskany wynik to m.in. efekt postępującej dywersyfikacji geograficznej polskiego eksportu (słaba koniunktura i wysoka niepewność, co do rozwoju sytuacji w strefie euro spowodowały, że polscy eksporterzy coraz częściej i odważniej zaczęli wychodzić ze swoją ofertą na odległe rynki) oraz wysokiej jakości naszych produktów.

³ T. Hanemann, M. Huotari, A. Kratz, *Chinese FDI in Europe: 2018 trends and impact of new screening policies*, marzec 2019, s. 14-19.

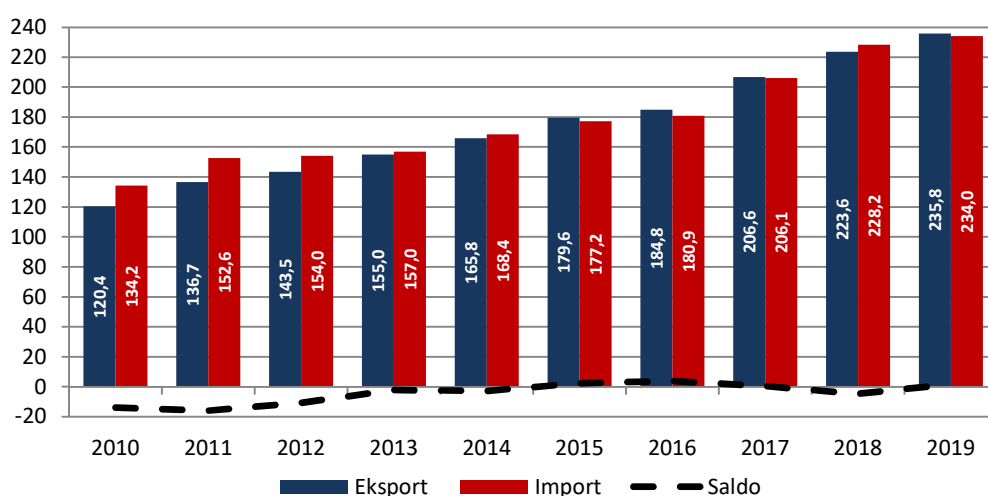
⁴ *EU-China – A strategic outlook*, Komisja Europejska, 12 marca 2019, https://ec.europa.eu/commission/news/eu-china-strategic-outlook-2019-mar-12_en [dostęp: 24.01.2020 r.]

Wśród krajów, do których w roku 2019 dynamicznie rósł nasz eksport znalazły się m.in. USA i Chiny, co w pewnej części może być także pokłosiem przesunięć handlu w efekcie trwającej amerykańsko-chińskiej wojny handlowej.

Zdecydowanie wolniej niż eksport rósł w 2019 r. import towarów do Polski, tj. o 2,6%, do 234 mld EUR, co jednocześnie zaowocowało znaczącą poprawą stanu zrównoważenia – deficyt wynoszący w 2018 r. prawie 4,6 mld EUR został przekształcony w roku ubiegłym w nadwyżkę na poziomie 1,8 mld EUR.

Na relatywnie wolniejszy wzrost importu w znacznym stopniu miał wpływ spadek cen ropy i w rezultacie zmniejszenia wartości wydatków importowych z tego tytułu.

Wykres 1. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski w latach 2010-2019 (w mld EUR)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Tradycyjnie dynamika naszych obrotów towarowych odmiennie kształtowała się w różnych walutach. Biorąc pod uwagę trzy najważniejsze w naszych rozliczeniach handlowych waluty, tj. EUR, USD i PLN najszybciej w 2019 r. rosły obroty wyrażone w złotych. Nieznacznie natomiast wolniej w EUR, co wynikało z niewielkiego umocnienia EUR wobec PLN (o 0,8%). Spadki natomiast notowano dla obrotów w ujęciu dolarowym, co było pokłosiem aprecjacji kursu USD do PLN o 6,3%. Mniejsze wartości niż rok wcześniej notowano także dla obrotów wyrażonych w jednostkach naturalnych (w tym przypadku w kg), tj. o 2,1% po stronie eksportu i 3,2% importu.

Tabela 1. Obroty towarowe Polski ogółem w 2018 i 2019 r. wyrażone w PLN, EUR i USD.

2018			2019			Dynamika [%]	
Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import
mIn PLN							
951 324	970 831	-19 507	1 013 654	1 005 808	7 846	106,6	103,6
mIn EUR							
223 596	228 172	-4 576	235 835	234 028	1 807	105,5	102,6
mIn USD							
264 786	270 158	-5 372	264 483	262 478	2 005	99,9	97,2

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Poniżej przedstawiono listę 10 najważniejszych rynków eksportowych i importowych w 2019 r. wraz ze wskazaniem czy dany rynek zachował pozycję (-) na liście czy też został na niej przesunięty w górę (↑) lub w dół (↓).

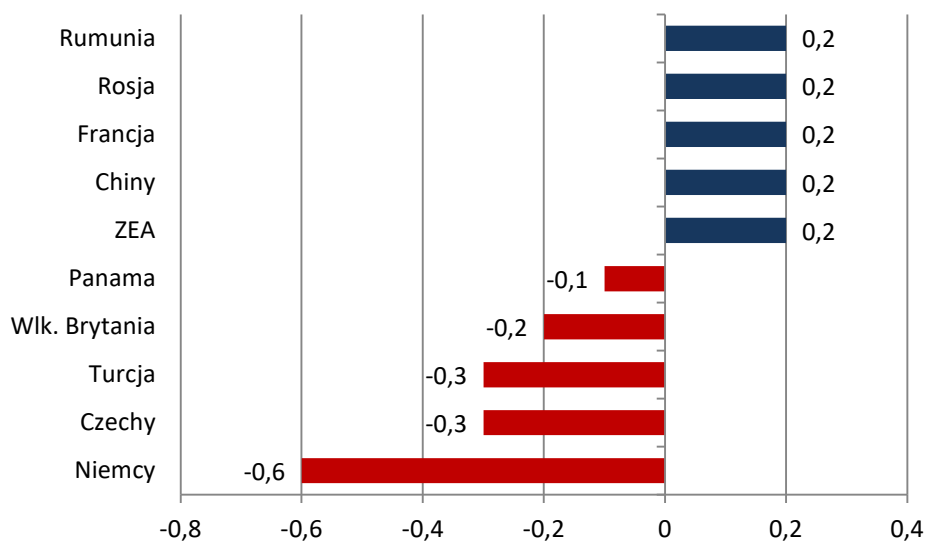
Tabela 2. Lista 10 najważniejszych rynków eksportowych i importowych Polski w 2019 r.

Rynki eksportowe				Rynki importowe			
Lp.	Rynek	Udział w %	Awans/ Spadek	Lp.	Rynek	Udział w %	Awans/ Spadek
1.	Niemcy	27,6	-	1.	Niemcy	21,8	-
2.	Czechy	6,1	-	2.	Chiny	12,4	-
3.	Wlk. Brytania	6,0	-	3.	Rosja	6,2	-
4.	Francja	5,9	-	4.	Włochy	5,0	-
5.	Włochy	4,6	-	5.	Niderlandy	3,7	↑
6.	Niderlandy	4,4	-	6.	Francja	3,6	↓
7.	Rosja	3,2	-	7.	Czechy	3,3	-
8.	USA	2,9	↑	8.	USA	3,3	-
9.	Szwecja	2,8	↓	9.	Hiszpania	2,3	↑
10.	Węgry	2,8	-	10.	Belgia	2,3	↓

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

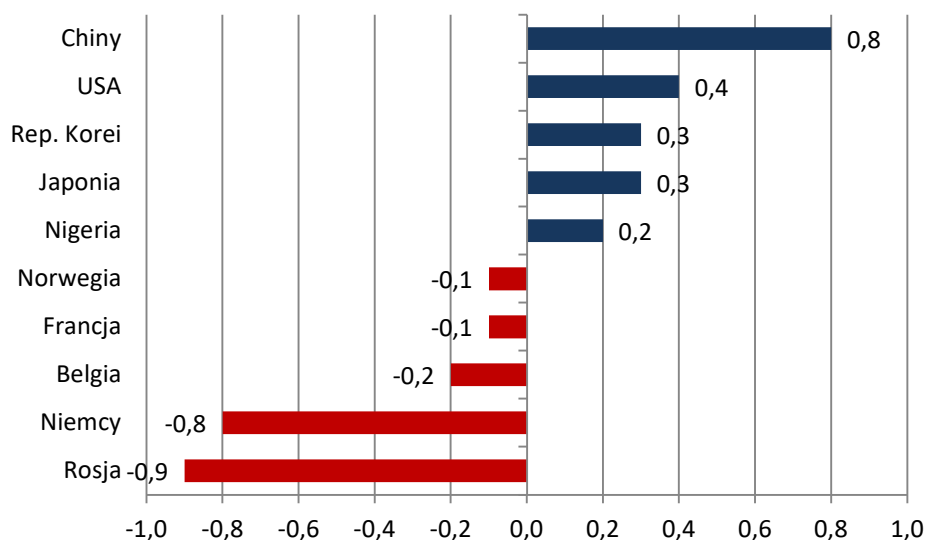
Poniżej natomiast wskazano kraje, które w 2019 r. najbardziej zyskały i straciły w naszych obrotach zagranicznych.

Wykres 2. Kraje, które najbardziej zyskały/straciły w Polskim eksporcie w 2019 r. (zmiana udziału w pkt. proc. r/r)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Wykres 3. Kraje, które najbardziej zyskały/straciły w Polskim imporcie w 2019 r. (zmiana udziału w pkt. proc. r/r)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

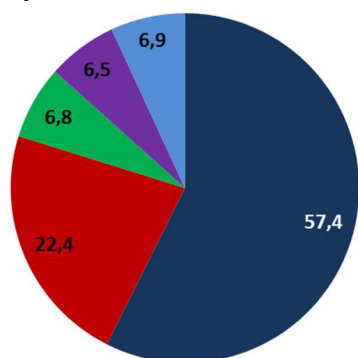
III. Zmiany obrotów w przekroju geograficznym

Ze względu na bliskość geograficzną i kulturową oraz funkcjonowanie na jednolitym rynku w polskim handlu zagranicznym od lat dominują rynki UE. W 2019 r. do UE trafiło 80% naszego całkowitego eksportu, a pochodziło z niej 58% importu.

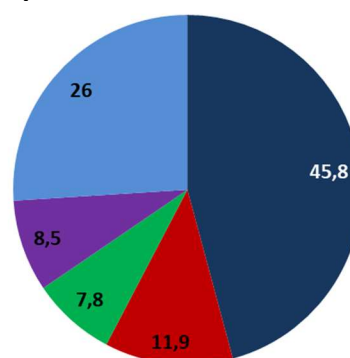
Kraje unijne są najważniejszymi partnerami handlowymi Polski. Na liście 10 naszych najważniejszych rynków eksportowych osiem stanowią unijne. Z kolei wśród 10 najważniejszych rynków importowych, 7 z nich to kraje Wspólnoty.

Wykres 4. Struktura geograficzna polskich obrotów towarowych w 2019 r. (udziały w %)

Eksport

Import

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

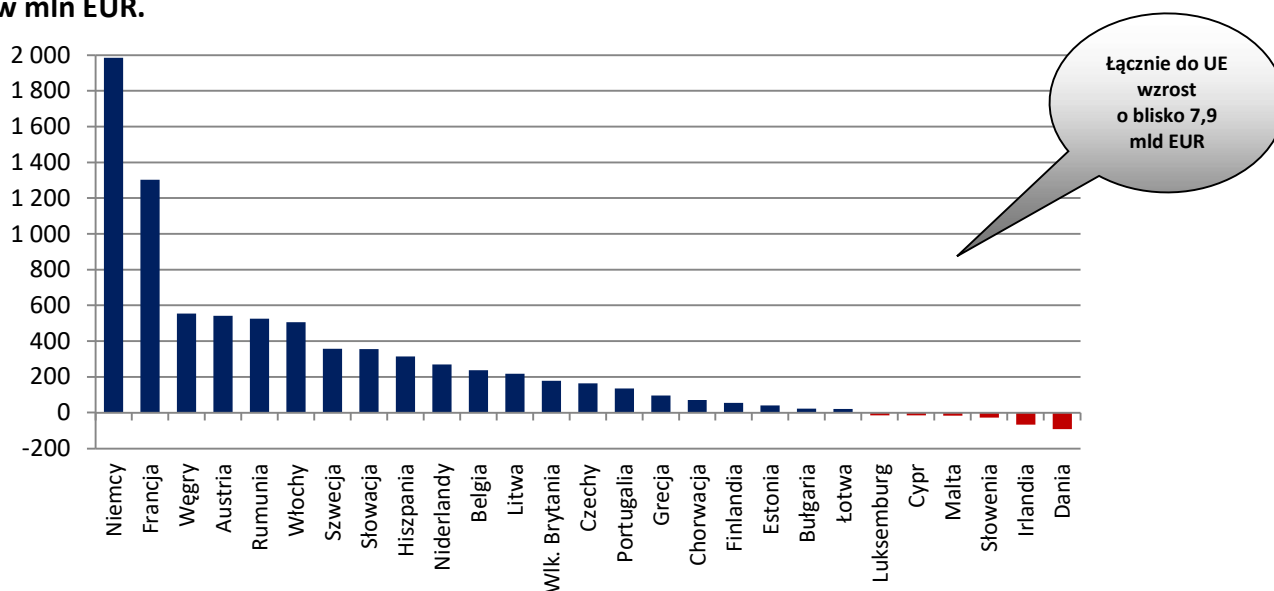
W 2019 r. eksport towarów do **Unii Europejskiej** zwiększył się o 4,4%, do 188,1 mld EUR. Wzrost sprzedaży notowano do 21. krajów unijnych, i co ważne na tej liście znalazły się wszystkie kluczowe kierunki naszego eksportu. Niemniej wśród krajów unijnych istniały wyraźne dysproporcje w dynamice eksportu. Nadal relatywnie wolno rósł wywóz do trzech naszych głównych partnerów handlowych, tj. Niemiec (o 3,1%, z tym, że w ujęciu

wartościowym był to wzrost najwyższy w całej UE, który osiągnął prawie 2 mld EUR), Czech (o 1,1%) oraz Wielkiej Brytanii (o 1,3%). W przypadku Niemiec można to tłumaczyć silnym wyhamowaniem przemysłu, w wyniku problemów kluczowego dla niemieckiej gospodarki sektora motoryzacyjnego. Przełożyło się to jednocześnie na spadki wywozu najważniejszych pozycji w polskim eksporcie do Niemiec, tj. części i akcesoriów samochodowych (o 1,5%) oraz samochodów osobowych (o 2,8%).

Zła passa niemieckiego przemysłu mogła pośrednio wpłynąć na wyhamowanie polskiego eksportu do Czech. Natomiast w przypadku ograniczonego wzrostu wywozu do Wielkiej Brytanii decydująca była znaczna niepewność, co do terminu i charakteru wystąpienia jej z UE.

Z drugiej jednak strony w UE znalazły się również rynki, które w omawianym okresie napędzały nasz eksport, tj. m.in. Francja (wzrost o ponad 10%), Austria (o ok. 12%), Rumunia (o ok. 12%) oraz Węgry (o ok. 9%).

Wykres 5. Wzrost/spadek eksportu do państw UE w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR.

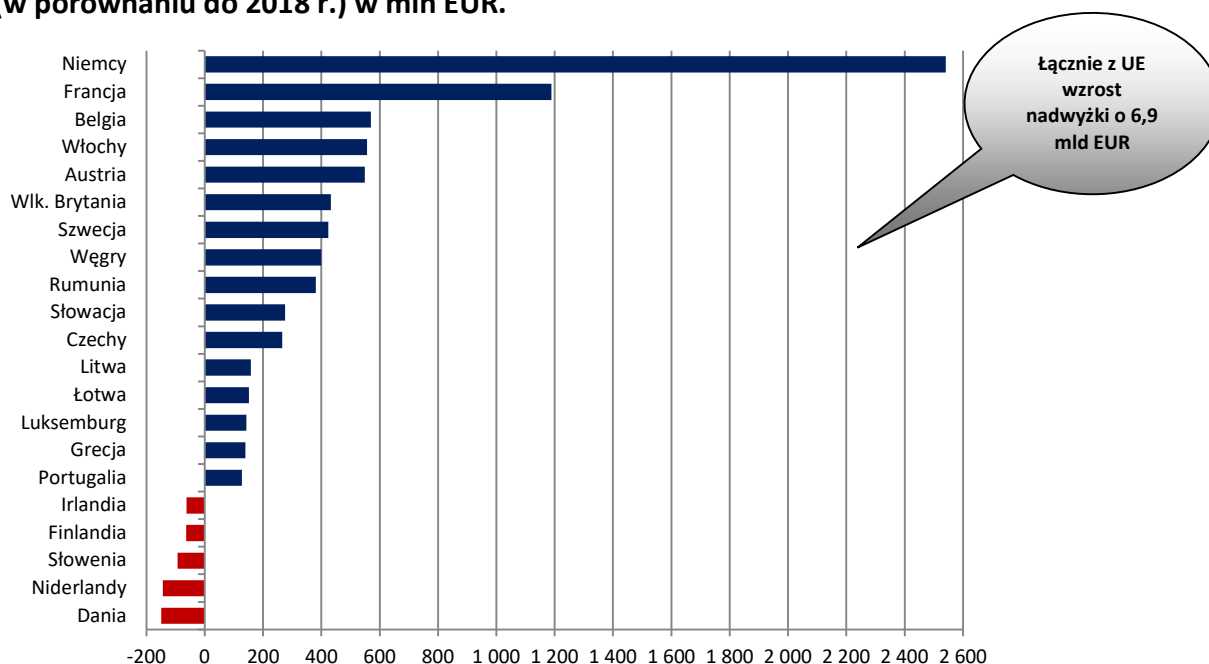

Źródło: DAG MR na podstawie wstępnych danych GUS.

Po stronie importu z UE notowano z kolei niewielki wzrost na poziomie 0,7%, przy czym z dwóch najważniejszych rynków, tj. Niemiec i Włoch nastąpił jego spadek – odpowiednio o 1,1% i 0,4%.

Wyprzedzenie eksportowe w wymianie z UE, zaowocowało wyraźnym zwiększeniem nadwyżki obrotów – aż o blisko 7 mld EUR (do 53,1 mld EUR), w tym największą poprawę salda odnotowano z Niemcami i Francją (kolejno o 2,5 mld EUR i 1,2 mld EUR).

Wykres 6. Zmiana salda obrotów towarowych z państwami UE w 2019 roku (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR.

Źródło: DAG MR na podstawie wstępnych danych GUS.

Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że nasza wymiana handlowa z krajami UE zdominowana jest przez branże przemysłowe charakteryzujące się wysoko przetworzonymi produktami, takimi jak wyroby elektromaszynowe (w szczególności urządzenia mechaniczne i elektryczne oraz ich części). W 2019 r. stanowiły one po blisko 40% udziału zarówno po stronie eksportu do UE, jak i importu z tych rynków. Jednocześnie szczególnie cieszy dynamiczny wzrost eksportu wyrobów elektromaszynowych w 2019 r., tj. o 6,8%, czyli zdecydowanie szybszy niż średnie tempo do UE. Na 2. miejscu plasują się wyroby przemysłu chemicznego, z udziałem ok. 14% w eksporcie i 22% w imporcie. Ważne znaczenie we wzajemnych obrotach mają także artykuły rolno-spożywcze (ok. 14% udziału w wywozie oraz ok. 11% w przywozie) oraz wyroby metalurgiczne (ok. 10% udziału w eksporcie i 12% w imporcie).

W dwucyfrowym tempie rosta w 2019 r. sprzedaż na **pozaunijne rynki rozwinięte**, tj. o 10,5%, do 16,1 mld EUR. Wśród ważniejszych rynków tej grupy szczególnie szybko rósł eksport do: USA (o 10%), Kanady (o 19,5%), RPA (o ok. 13%) oraz Japonii (o ok. 18%).

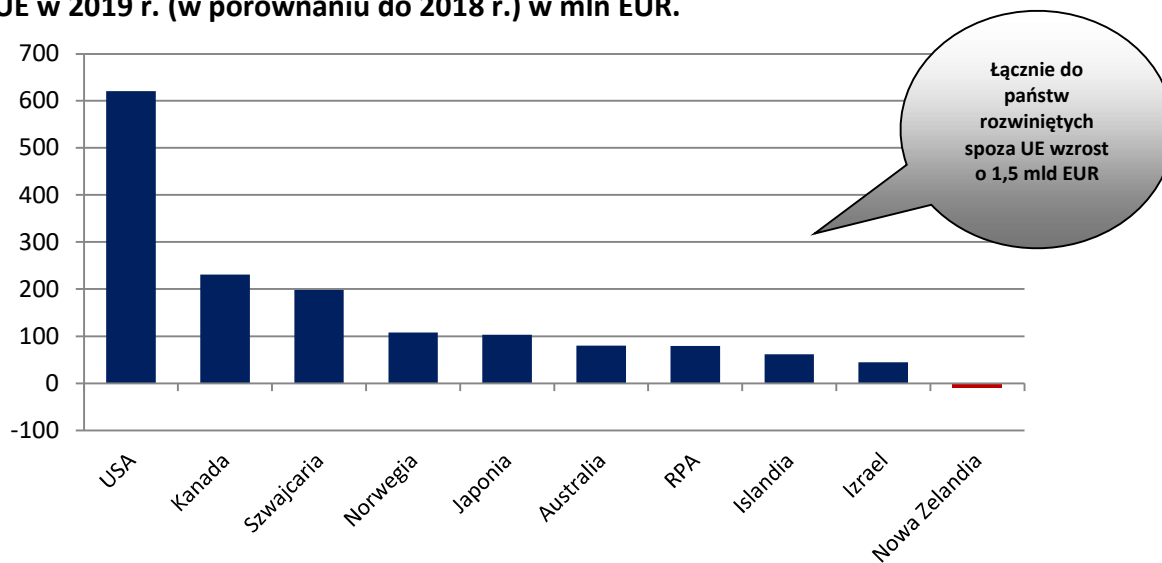
Dynamiczny wzrost sprzedaży na rynek amerykański, może być rezultatem, wyżej wspomnianych przesunięć handlu w reakcji na konflikt handlowy z Chinami. Wśród ważniejszych towarów szczególnie szybko do USA rosta w 2019 r. sprzedaż silników turbodozrutowych, turbośmigłowych oraz innych turbin gazowych (o blisko 16%), sprzętu i aparatów ortopedycznych, protez i aparatów słuchowych (o ok. 45%) oraz części i akcesoriów samochodowych (o blisko 12%).

Z kolei wyraźne przyspieszenie wywozu do Japonii, w dużym stopniu można tłumaczyć wejściem w życie 1 lutego 2019 r. umowy o partnerstwie gospodarczym między Unią Europejską a Japonią (ang. The Agreement between the European Union and Japan for an Economic Partnership, tzw. Umowa EPA). Biorąc pod uwagę strukturę przedmiotową

szczególnie szybko - wśród ważniejszych towarów eksportowanych do Japonii - rosła sprzedaż *samochodów osobowych* (o 7,3%), *nowych opon pneumatycznych z kauczuku* (o ok. 16%) oraz *pomp powietrznych, wentylatorów, okapów wentylacyjnych* (z 0,7 mln EUR w 2018 r. do 16,9 mln EUR w 2019 r.).

Natomiast znaczący wzrost sprzedaży do Kanady może częściowo wynikać z wyjątkowo niskiej bazy odniesienia (w 2018 r. eksport na ten rynek zwiększył się zaledwie o 1,4%, podczas gdy rok wcześniej, tj. 2017 r. spadł o 6,5%). Szczególnie przyspieszenie wywozu odnotowano w pozycji *silniki turboodrzutowe, turbośmigłowe oraz inne turbiny gazowe* (o ok. 35%) oraz *części szybowców i samolotów* (o 50%).

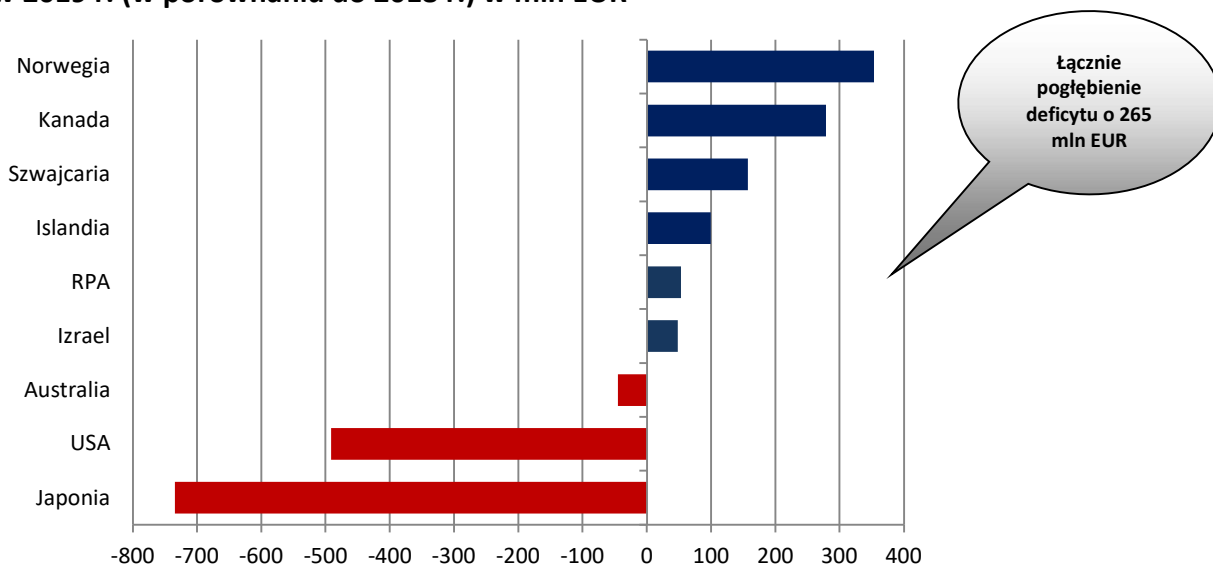
Wykres 7. Wzrost/spadek eksportu do wybranych państw rozwiniętych gospodarczo spoza UE w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR.

Źródło: DAG MR na podstawie wstępnych danych GUS.

W nieznacznie szybszym tempie co eksport rósł przywóz z tych rynków (o 11%), co przełożyło się na pogłębienie ujemnego salda obrotów o 265 mln EUR, do 2 mld EUR. Szczególnie niekorzystne zmiany stanu zrównoważenia wymiany notowano z Japonią i USA, co wynikało z dynamicznego wzrostu importu z nich, tj. odpowiednio o 23% i 17%.

Wykres 8. Zmiana salda obrotów towarowych z pozauijnymi rynkami rozwiniętymi w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR

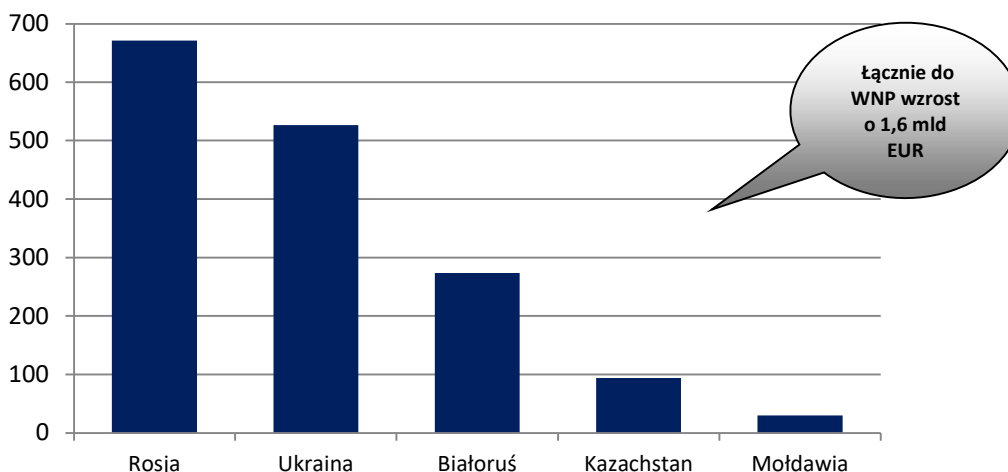

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Pod względem dynamiki sprzedaży nadal korzystnie wyróżniały się **rynk WNP**, gdzie w 2019 r. odnotowano wzrost o blisko 12% (do 15,2 mld EUR). Dynamicznie rosła sprzedaż do większości krajów tego ugrupowania, w tym do Rosji o ok. 10%, na Ukrainę o ok. 12% i na Białoruś o 19%.

Za tak dobre wyniki eksportu do WNP w głównej mierze odpowiadało gwałtowne przyspieszenie sprzedaży: *leków* (o ok. 50%), *części i akcesoriów do samochodów* (o 18%), *maszyn i urządzeń do automatycznego przetwarzania danych* (o 11,5%), *samochodów ciężarowych* (o ponad 30%), *ciągników* (o ok. 13%) i *samochodów osobowych* (o ok. 70%).

Wykres 9. Wzrost eksportu do wybranych państw WNP w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR

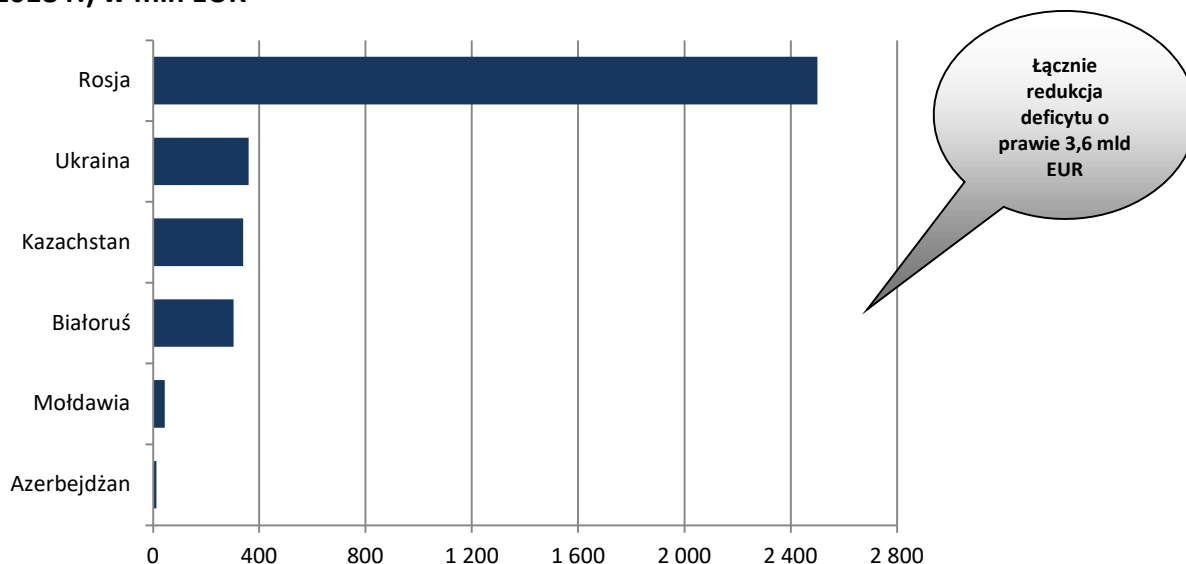
Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Po stronie importu z rynków WNP notowano natomiast spadek o 9%, do 19,9 mld EUR. Decydujący na to wpływ miała redukcja przywozu z Rosji o 11%, co było wynikiem spadku

importu ropy w rezultacie obniżenia ich cen (wg MFV w 2019 r. cena ropy spadła o 10%, do 61,39 USD za baryłkę).

Wyniki obrotów z WNP przełożyły się na istotną redukcję deficytu, tj. aż o blisko 3,6 mld EUR, do 4,6 mld EUR, w tym z Rosją o 2,5 mld EUR.

Wykres 10. Poprawa salda obrotów towarowych z WNP w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

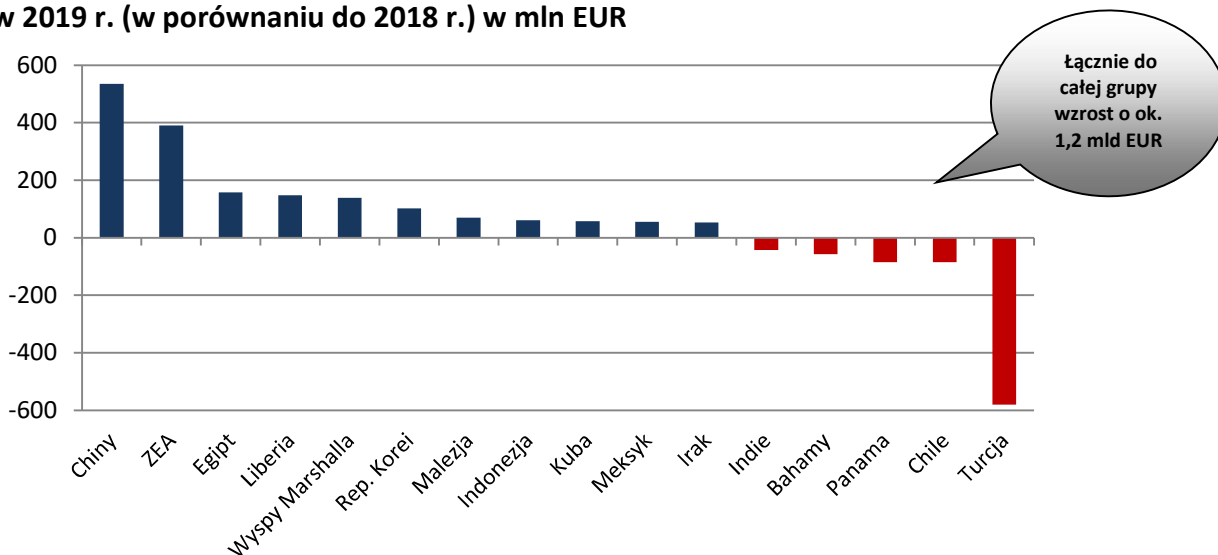
Szybciej niż przeciętnie zwiększył się także eksport do **pozostałych rynków słabiej rozwiniętych (innych niż WNP)** – o 8,1%, do ok. 16,3 mld EUR. Był to jednocześnie najszybszy wzrost od 2015 r. Wśród ważniejszych rynków w tej grupie, najbardziej wzrosła sprzedaż do Chin (o 25,3%), Zjednoczonych Emiratów Arabskich (87,5%), Republiki Korei (prawie 20%) i Egiptu (blisko 60%).

Jak już wcześniej wskazano, w przypadku Chin, dobre wyniki eksportu mogą w pewnej części wynikać z przesunięć w handlu międzynarodowym. Biorąc pod uwagę przekrój przedmiotowy, wśród ważniejszych towarów szczególnie dynamiczny wzrost sprzedaży do Państwa Środka w 2019 r. notowano w następujących pozycjach: *miedź rafinowana i stopy miedzi* (o 27%), *drewno surowe* (3,4-krotnie) oraz *części i akcesoria do samochodów* (o ok. 25%). Na uwagę również zasługuje gwałtowny wzrost sprzedaży na rynek chiński *mięsa i jadalnych podrobów z drobiu* (8-krotny), o czym zdecydowało ponownego otwarcie, we wrześniu 2018 r., rynku chińskiego na polski drób. W ciągu kilku miesięcy stał się on najważniejszą pozycją w polskim eksporcie rolno-spożywczym do tego kraju.

Z drugiej strony głęboki spadek odnotowano w przypadku wywozu do Turcji (o ponad 20%), na co decydujący wpływ miała zła koniunktura gospodarki tureckiej. Wśród ważniejszych towarów, szczególnie zmniejszył się wywóz *silników spalinowych tłokowych z zapłonem samoczynnym* (o ok. 23%), *samochodów osobowych* (o 17%) oraz *miedzi rafinowanej i stopów miedzi* (o ponad 30%).

Jednocześnie wyraźne dysproporcje w dynamice eksportu Turcji i Chin spowodowały, że Chiny – kosztem Turcji – w 2019 r. awansowały na 1. pozycje na liście najważniejszych odbiorców polskich towarów wśród krajów słabiej rozwiniętych spoza WNP.

Wykres 11. Wzrost/spadek eksportu do wybranych państw słabiej rozwiniętych spoza WNP w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR

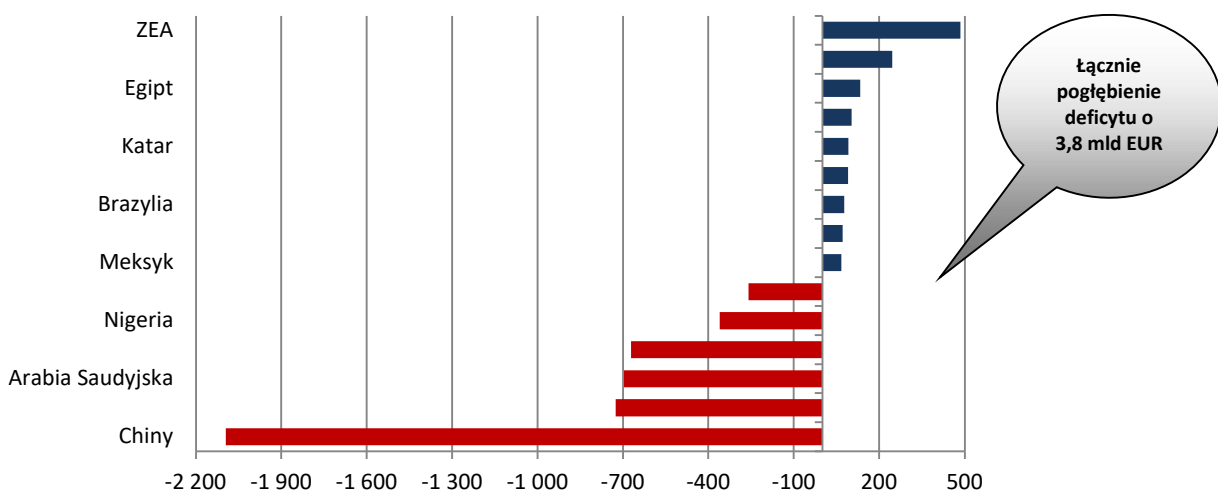

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Nieco szybciej niż eksport zwiększył się import z tej grupy rynków (o 9,1%, do ok. 60,9 mld EUR), w tym z Chin o ok. 10%, Republiki Korei o 20%, Arabii Saudyjskiej o ok. 65% oraz Wietnamu o 11%.

Z racji wyraźnych dysproporcji w wielkości strumieni obrotów, Polska z tą grupą krajów notuje pokaźny deficyt, który w 2019 r. wyniósł 44,6 mld EUR i wobec poziomu sprzed roku pogłębił się o 3,8 mld EUR. Warto podkreślić, że 60% tego deficytu generują Chiny (26,4 mld EUR w 2019 r.).

Wykres 12. Zmiana salda obrotów towarowych z państwami słabiej rozwiniętymi spoza WNP w 2019 r. (w porównaniu do 2018 r.) w mln EUR

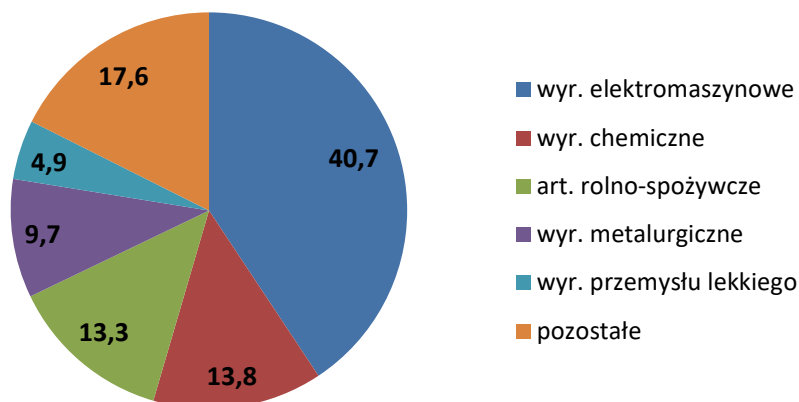
Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

IV. Zmiany obrotów w przekroju towarowym

Handel zagraniczny Polski ma charakter wewnątrzgałęziowy. Tradycyjnie już największy udział w polskiej wymianie towarowej z zagranicą, miały w 2019 r. wyroby przemysłu elektromaszynowego. Co więcej ich udział w naszych obrotach – w rezultacie szybszych niż przeciętnie wzrostów – zwiększył się, tj. o 0,8 pkt. proc. (do 40,7%) w eksporcie oraz - o 1,5 pkt. proc. (do 39,4%) w imporcie.

W 2019 roku szybszy niż przeciętny wzrost eksportu (r/r) odnotowano także w przypadku: wyrobów ceramicznych (o ok. 12%, do blisko 6 mld EUR), wyrobów przemysłu lekkiego (o 8,8%, do prawie 11,5 mld EUR) oraz artykułów rolno-spożywczych (o 5,8%, do 31,4 mld EUR).

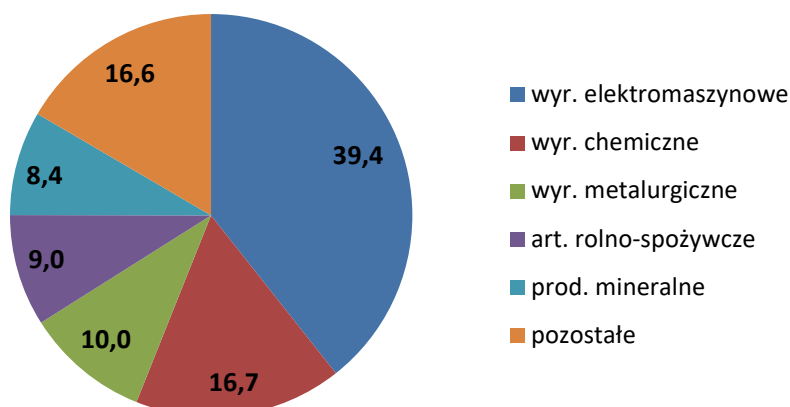
Wykres 13. Struktura towarowa polskiego eksportu w 2019 r. (udziały w %).

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

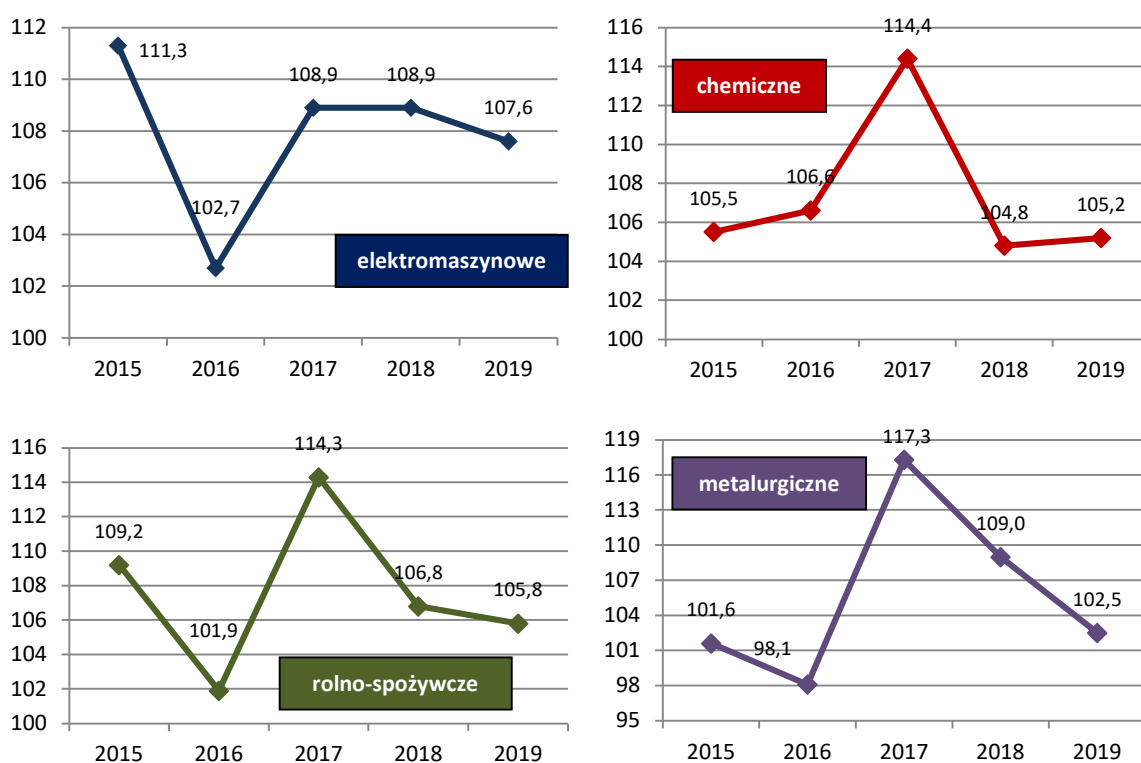
Po stronie importu istotne znaczenie zajmują także produkty mineralne, które w 2019 r. odpowiadały za 8,4% całkowitego przywozu do Polski.

Wykres 14. Struktura towarowa polskiego importu w 2019 r. (udziały w %).

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Wykres 15. Dynamika eksportu głównych grup towarowych w latach 2015-2019 (r/r).

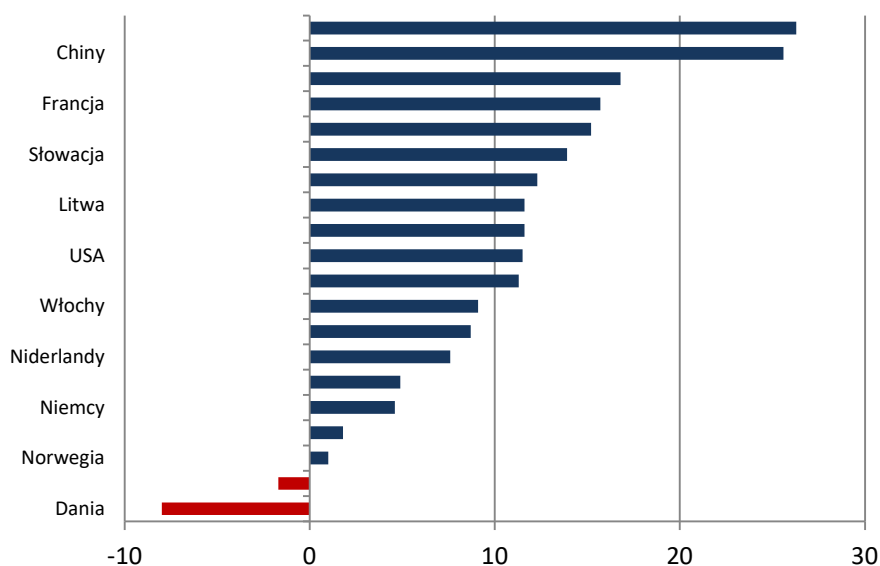
Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

Na wyniki eksportu **wyrobów elektromaszynowych** wpłynęło szybkie tempo wzrostu sprzedaży *maszyn i urządzeń do automatycznego przetwarzania danych* (ok. 16%), *samochodów ciężarowych* (ok. 9%), *silników turbodoładowanych, turbośmigłowych i innych turbin gazowych* (o ok. 19%) oraz *akumulatorów elektrycznych wraz z separatorami* (ponad 80%). Zdołało to z nawiązką skompensować spadki w pozycji *samochody osobowe* (o 1,5%), *części do silników spalinowych* (o ok. 7,5%) czy *statki pasażerskie, towarowe, promy* (o ok. 13%).

W przypadku *samochodów osobowych*, które zajmują drugą najważniejszą pozycję nie tylko w eksporcie wyrobów elektromaszynowych, ale także w całym polskim eksporcie, niekorzystne wyniki były w szczególności rezultatem zmniejszenia ich wywozu do Niemiec (o 2,8%). Niemniej wywóz tych towarów spadł również do Francji (o 4,5%), Wielkiej Brytanii (o 13%) oraz Hiszpanii (o ok. 14%). Z drugiej strony dynamiczny wzrost eksportu *samochodów osobowych* notowano m.in. do Włoch (o 7,5%), na Litwę oraz na Ukrainę (po blisko 90%).

Wśród ważniejszych odbiorców wyrobów elektromaszynowych z Polski, dynamicznie w 2019 r. ich eksport rósł m.in. do: Austrii, Chin oraz Belgii.

Wykres 16. Zmiana eksportu wyrobów elektromaszynowych do 20 głównych rynków w 2019 r. (w %, r/r)

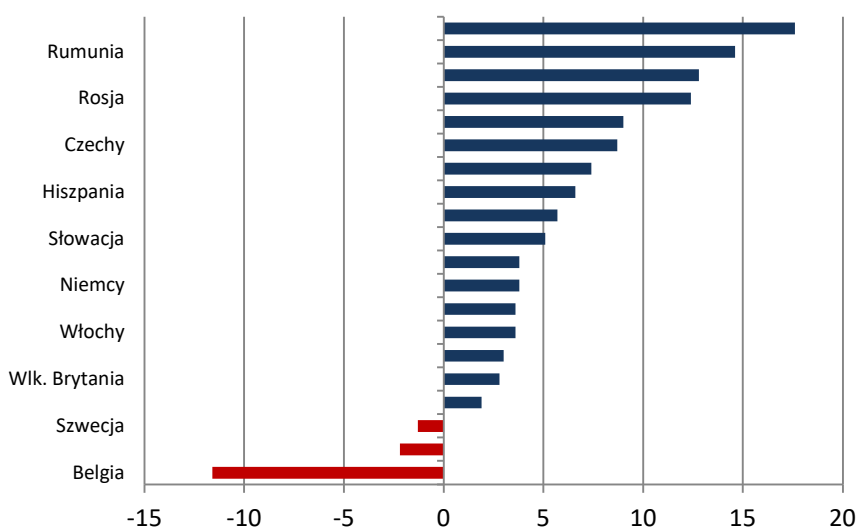

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

W obrotach wyrobami elektromaszynowymi notujemy nadwyżkę, która w 2019 r., w wyniku wolniejszego wzrostu importu (o 6,8%, do 92,3 mld EUR) niż eksportu, zwiększyła się o ok. 840 mln EUR, do 3,6 mld EUR.

Na drugim miejscu pod względem wielkości obrotów znajdują się **wyroby przemysłu chemicznego**. W 2019 r. odpowiadały one za 14% (32,6 mld EUR) polskiego wywozu ogółem oraz za ok. 17% przywozu (prawie 39 mld EUR). Eksport wyrobów chemicznych w 2019 r. zwiększył się nieznacznie wolniej niż przeciętnie, tj. o 5,2%. Wśród głównych odbiorców wyrobów chemicznych z Polski, dynamicznie w 2019 r. ich eksport rósł m.in. na Białoruś, do Rumunii oraz USA.

Wykres 17. Zmiana eksportu wyrobów przemysłu chemicznego do 20 głównych rynków w 2019 r. (w %, r/r)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

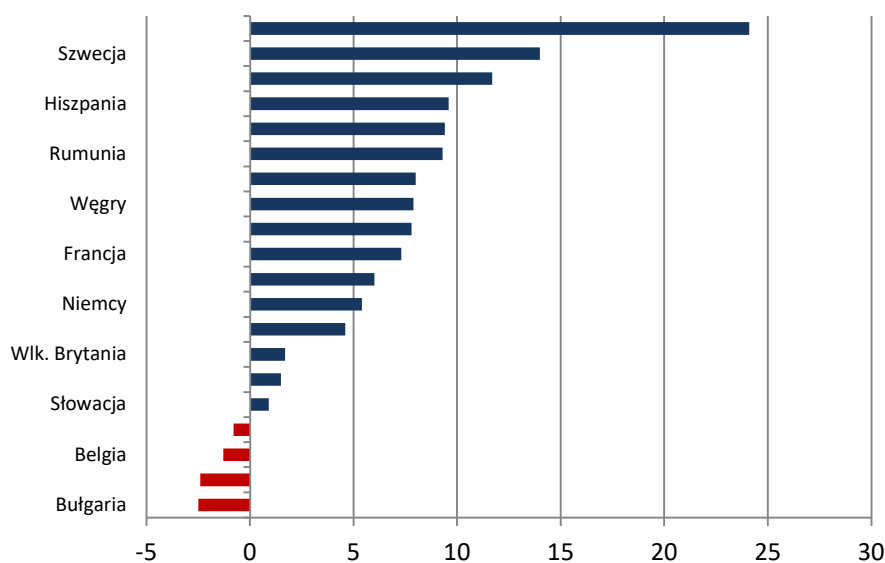
W grupie wyrobów chemicznych szczególnie szybko rósł wywóz *leków* (o ok. 11%) oraz *preparatów do upiększania, makijażu i pielęgnacji skóry* (o 5,8%) i *rur, przewodów, węży i wyposażenia z tworzyw sztucznych* (o 7,5%).

Niewielki wzrost notowano po stronie importu wyrobów chemicznych (o 1,6%, do 39 mld EUR), co w efekcie przełożyło się na redukcję ujemnego salda o 1 mld EUR, do 6,3 mld EUR.

Trzecią pozycję w eksporcie oraz czwartą w imporcie zajmują **artykuły rolno-spożywcze**. W 2019 r. ich wywóz zwiększył się o 5,8%, w tym najważniejszych w wywozie pozycji, tj. *cygar, cygaretek, papierosów* oraz *mięsa jadalnego i podrobów z drobiu* po ponad 9%. Dynamicznie także rósł eksport *czekolady i innych przetworów spożywczych zawierających kakao* (o 8,6%) oraz *gotowej karmy dla zwierząt* (o ok. 14%). Z drugiej zaś strony spadki notowano w przypadku eksportu *mięsa wołowego* (o ponad 10%) i *wieprzowego* (o prawie 3%).

W ujęciu geograficznym w 2019 roku gwałtownie przyspieszył eksport towarów rolno-spożywczych na Ukrainę oraz do Szwecji i Rosji.

Wykres 18. Zmiana eksportu artykułów rolno-spożywczych do 20 głównych rynków w 2019 r. (w %, r/r)

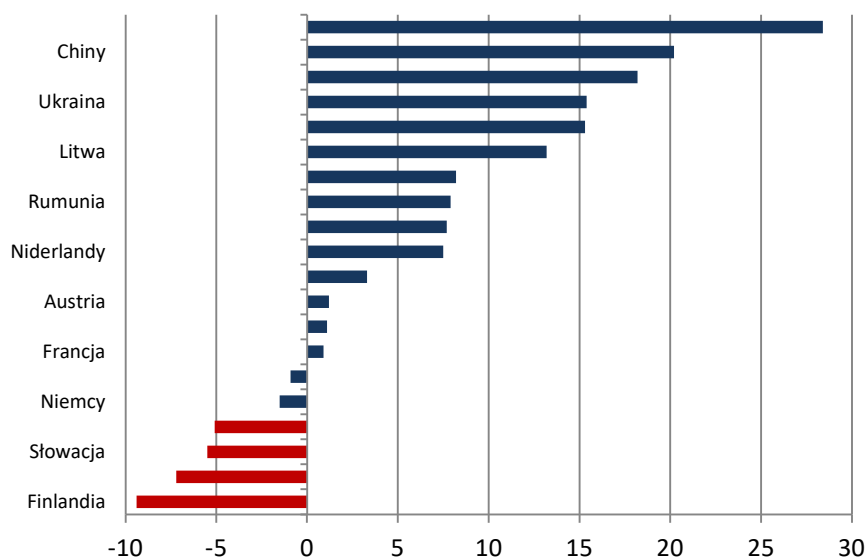
Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

W obrotach artykułami rolno-spożywczymi notujemy nadwyżkę, która w ub.r. wzrosła o ok. 0,7 mld EUR, do 10,4 mld EUR.

Niewielki wzrost notowano w przypadku eksportu **wyrobów metalurgicznych** (o 2,5%, do blisko 22,9 mld EUR). Po stronie importu tych towarów notowano natomiast spadek o prawie 6% (do 23,3 mld EUR), co zaowocowało wyraźną redukcją ujemnego salda, tj. o blisko 2 mld EUR, do ok. 440 mln EUR.

Wśród ważniejszych rynków eksportowych tych produktów dynamiczny ich wzrost notowano m.in. do Norwegii oraz Chin i Hiszpanii.

Wykres 19. Zmiana eksportu wyrobów metalurgicznych do 20 głównych rynków w 2019 r. (w %, r/r)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

W obrotach **produktami mineralnymi**, po odnotowanym w 2018 roku gwałtownym ich wzroście, w 2019 roku nastąpił ich spadek, tj. w eksporcie o ok. 14% (do blisko 5,4 mld EUR) oraz w imporcie o ok. 6%, do 19,7 mld EUR.

Redukcja importu produktów mineralnych była rezultatem zarówno spadku cen ropy naftowej w ub.r., jak i rzeczywistego zmniejszenia ich przywozu (o 6%, do 71,9 mln ton).

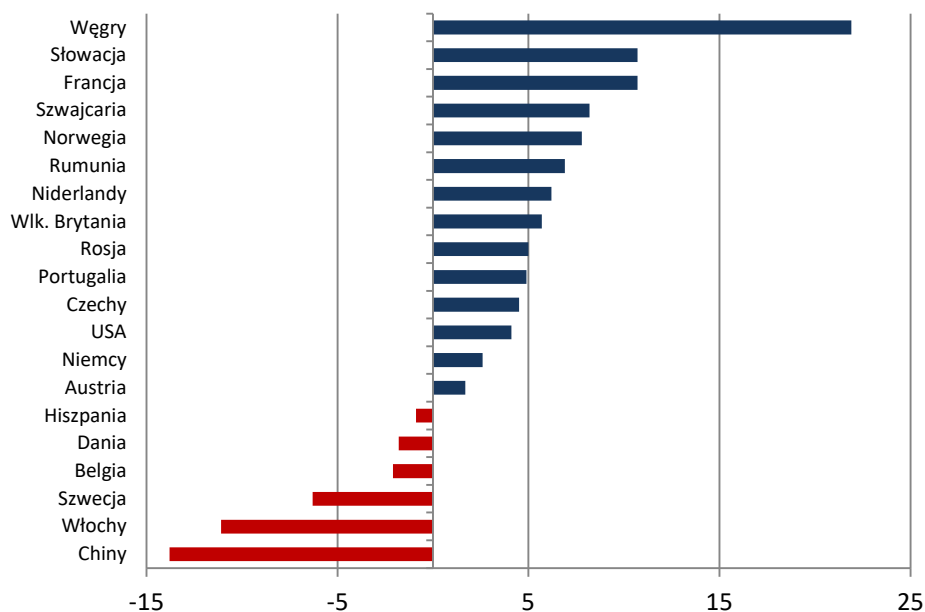
W szczególności import produktów mineralnych (w ujęciu EUR) zmniejszył się z Rosji (o 16%) i Kazachstanu (o ok. 17%). Z drugiej zaś strony wyraźnie przyspieszył np. z Arabii Saudyjskiej (o 80%).

W obrotach wyrobami mineralnymi Polska notuje pokaźny deficyt, który w 2019 r. wyniósł 14,3 mld EUR, czyli w porównaniu z rokiem 2018 r. został zredukowany o 0,3 mld EUR.

W polskim eksporcie ważną pozycję zajmują także **meble**⁵, które w 2019 r. odpowiadały za 4,6% polskiego eksportu ogółem. W ub.r. wywóz tych towarów rósł jednak relatywnie wolno, tj. o 3,8%, do 10,8 mld EUR. Głównym czynnikiem determinującym kierunki polskiego eksportu mebli jest odległość. Stosunkowo wysokie koszty transportu mebli skłaniają przedsiębiorców do wysyłania swoich towarów na najbliższe rynki. Tym samym zdecydowana większość mebli z Polski trafia do krajów UE, w tym 35% do Niemiec. W 2019 r. w pierwszej dziesiątce polskich rynków eksportowych mebli znalazł się tylko jeden kraj trzeciej, tj. USA, z udziałem 3,7%. Im bardziej odległa destynacja tym znaczenie polskich mebli w strukturze eksportu jest niższe.

⁵ Łącznie CN 9401, 9402, 9403.

Wykres 20. Zmiana eksportu mebli do 20 głównych rynków w 2019 r. (w %, r/r)

Źródło: DAG MR na podstawie danych GUS.

W obrotach meblami notujemy pokaźną nadwyżkę. Niemniej w 2019 r. w rezultacie szybkiego wzrostu importu mebli (o 9,7%, do ok. 2,5 mld EUR) została ona zredukowana o ok. 180 mln EUR, do 8,3 mld EUR.

V. Perspektywy dla polskich obrotów towarowych w 2020 r.

Jednym z obszarów silnie odczuwających negatywne skutki COVID-19 jest handel zagraniczny. Jeszcze na początku roku wydawało się, że sytuacja w globalnym handlu zaczęła się stabilizować. Wskazywały na to chociażby: odwilż stosunków między USA i Chinami, coraz to większa przejrzystość co do przebiegu brexitu oraz pewne sygnały, że europejska gospodarka osiągnęła już punkt zwrotny cyklu. Z wielką nadzieją patrzyliśmy na projekcje międzynarodowych ośrodków analitycznych wskazujące, że jakkolwiek w 2020 r. tempo wzrostu handlu światowego będzie niższe niż w latach 2017-2018, to jednocześnie miało nastąpić jego ożywienie w stosunku do 2019 r.

Wszystko uległo zmianie wraz z pojawieniem, a następnie szybkim rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (potocznie zwanego koronawirusem). Uderzył on w globalny handel gwałtownie i to zarówno od strony popytu jak i podaży. Z jednej strony zachwiane zostały łańcuchy dostaw, poszczególne fabryki nie mogły zrealizować zamówień ze względu na brak niezbędnych komponentów, a z drugiej zachorowania spowodowały niedobory kadrowe.

Najnowsze projekcje ośrodków badawczych nie pozostawiają złudzeń – konsekwencją COVID-19 będzie recesja, porównywalna, albo nawet większa od tej, z którą świat mierzył się podczas kryzysu finansowego ponad dekadę temu.

Analitycy MFW w swoich najnowszych projekcjach (z kwietnia br.) zakładają, że w 2020 r. nastąpi spadek globalnego PKB o 3% w 2020 r., przy założeniu, że pandemia skończy się w drugiej połowie roku i nastąpi normalizacja działalności gospodarczej. Wówczas można

spodziewać się wzrostu gospodarki światowej o 5,8% w 2021 r. Ekspert wskazuje, że choć podejmowane przez rządy ograniczenia przekładają się na osłabienie koniunktury, to należy je jednak traktować jako niezbędne długookresowe inwestycje w zdrowie ludzkie. W niektórych sektorach załamanie będzie dotkliwie, stąd konieczność wdrożenia przez rządy ukierunkowanych środków fiskalnych, monetarnych i finansowych, aby wesprzeć dotknięte kryzysem gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa. Z kolei na arenie międzynarodowej konieczna jest silna wielostronna współpraca, aby przezwyciężyć globalne skutki pandemii, a także pomóc krajom o ograniczonych możliwościach finansowych oraz tym ze słabymi systemami opieki zdrowotnej.

Ekspert MFW znacznie głębszej recesji spodziewają się w gospodarkach rozwiniętych, gdzie oczekiwany jest spadek PKB o 6,1%, w tym w USA o 5,9%, w strefie euro o 7,5%, w Niemczech o 7%. Na tym tle stosunkowo niewielki spadek PKB – o 1% – prognozowany jest dla rynków rozwijających się i wschodzących. Pomimo poważnych utrudnień w gospodarce chińskiej w pierwszym kwartale br., eksperci szacują, że cały rok skończy ona z wynikiem dodatnim – PKB wzrośnie o 1,2%.

Z kolei wiosenna prognoza Komisji Europejskiej wskazuje, że światowy PKB zmniejszy się w tym roku o 3,5%, w UE o 7,4%, a w strefie euro o 7,7%. Jakkolwiek wszystkie kraje UE mają w br. odnotować recesję można uznać, że Polska jest w lepszej sytuacji niż większość krajów unijnych. Wg KE spadek PKB w Polsce będzie bowiem najniższy spośród krajów UE i wyniesie 4,3%. Z kolei PKB naszego głównego partnera handlowego ma spaść w br. o 6,5%.

Na wyniki polskich obrotów towarowych z zagranicą w 2020 r. silnie będzie oddziaływać globalny handel, dla którego niestety perspektywy kształtują się bardzo niekorzystnie. Według najnowszych szacunków WTO, z powodu pandemii COVID-19, wolumen światowego handlu towarami spadnie w 2020 r. - w zależności od scenariusza - od 13 do 32%. Spadki będą głębsze w sektorach o złożonych łańcuchach wartości, zwłaszcza w elektronice i sektorze motoryzacyjnym. Co więcej analitycy WTO szacują, że prawie wszystkie regiony odczują dwucyfrowy spadek wolumenu handlu w 2020 r., jednak najbardziej ucierpi eksport Ameryki Północnej i Azji.

Analitycy WTO są zdania, że szok gospodarczy wywołany pandemią COVID-19 nieuchronnie prowadzi do porównań z globalnym kryzysem finansowym w latach 2008-2009. Podobnie jak 12 lat temu rządy ponownie zainterweniowały w politykę pieniężną i fiskalną, aby przeciwdziałać pogorszeniu koniunktury i zapewnić tymczasowe wsparcie dochodów dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Jednak ograniczenia w przemieszczaniu się i dystans społeczny w celu spowolnienia rozprzestrzeniania się choroby oznaczają, że podaż siły roboczej, transport i podróże są dziś bezpośrednio dotknięte w sposób, jaki nie nastąpił podczas kryzysu finansowego. Zamknięto całe sektory gospodarek narodowych, w tym hotele, restauracje, handel detaliczny, turystykę i częściowo produkcję.

Ze względu na dynamicznie zmieniającą się sytuację, formułowanie dzisiaj prognoz handlu zagranicznego Polski wydaje się bardzo ryzykowne. Wszelkie szacunki szybko tracą bowiem na aktualności. Skala wpływu koronawirusa na nasz handel będzie zależała od długości trwania pandemii. Każdy miesiąc ograniczeń to konkretne straty dla naszego eksportu, niemniej

rzeczywisty wpływ zjawiska zarówno na globalny, jak i nasz handel będzie można ocenić dopiero po jego ustąpieniu.

Biorąc jednak pod uwagę, że 1) jesteśmy gospodarką otwartą, silnie umiędzynarodowioną, włączoną w globalne łańcuchy wartości (ok. 50% naszego handlu dokonuje się w ramach GVC); 2) naszymi największymi rynkami eksportowym są kraje, które obecnie borykają się z olbrzymimi problemami gospodarczymi oraz 3) skutki pandemii w postaci zamykania fabryk i niedoboru pracowników silnie dotykają także nasze zakłady, w tym te produkujące na eksport, **jako scenariusz bazowy należy przyjąć wyraźne ograniczenie naszego eksportu w bieżącym roku. Niemniej można przypuszczać, że spadki te zostaną w pewien sposób złagodzone zwiększeniem konkurencyjności cenowej naszego eksportu w efekcie osłabienia złotego.** Obecnie złoty, podobnie jak i inne waluty regionu, wyraźnie traci na wartości na skutek gwałtownego wzrostu globalnej awersji do ryzyka i tym samym ucieczki inwestorów do bezpiecznych aktywów.

Większych spadków oczekujemy po stronie importu w konsekwencji spodziewanego w br. zmniejszenia konsumpcji oraz mocnego wyhamowania inwestycji. Ograniczająco na import będzie także oddziaływał dynamiczny spadek cen ropy naftowej, której Polska jest importerem netto. Według szacunków MFW w 2020 r. cena ropy ukształtuje się na poziomie 35,61 USD za baryłkę, czyli o 42% niższym niż w 2019 r.

W razie dłuższego utrzymania się kryzysu wywołanego pandemią, zagrożeniem dla rozwoju zarówno polskiego, jak i globalnego handlu może być również wyhamowanie procesów globalizacyjnych oraz intensyfikacja protekcjonizmu. W obliczu sytuacji kryzysowych rządy często sięgają po takie środki widząc w nich sposób na ochronę własnych rynków. Dodatkowo zerwane łańcuchy dostaw mogą skłaniać kraje do budowania gospodarek „samowystarczalnych” skracając łańcuchy wartości, redukując tym samym ryzyko na wypadek podobnych zjawisk w przyszłości.

Widoczna jednak w ostatnim okresie stopniowa redukcja ograniczeń i restrykcji poszczególnych krajów, w tym Polski daje pewną nadzieję na powrót do „normalności”. Etapowe rozluźnianie restrykcji ma na celu obserwację sytuacji epidemicznej. Aby w szybki sposób zlokalizować potencjalne źródło gwałtownych przyrostów liczby zakażonych. Kolejne etapy odmrażania gospodarki będą prowadzić do stopniowej normalizacji działalności gospodarczej. Przywrócenie aktywności gospodarczej jest konieczne aby uchronić Polskę, a także inne gospodarki przed głęboką i długotrwałą recesją oraz dramatycznymi spadkami wymiany handlowej.

Opracowano:

Monika Walczak

Mateusz Ambrożek

Wydział Analiz Makroekonomicznych i Prognoz

Departament Analiz Gospodarczych

Akceptował:

Michał Szymczuk

Naczelnik Wydziału

Monika Krupa-Leończyk

Dyrektor Departamentu

Warszawa, maj 2020 r.